

Ökande efterfrågan på grafiska produkter

Bertil Lindström, Industriens Utredningsinstitut

Enligt Industriens Utredningsinstitut (IUI:s) bedömning kommer efterfrågan på grafiska produkter att öka fram till 1980 med 2,5-2,7 procent per år sade Bertil Lindström i sitt införande vid de grafiska förbundsmötena.

- De bedömningar som Statens Industriverk (SIND) och Industriens Utredningsinstitut (IUI) har gjort beträffande utvecklingen för den grafiska industrin mellan 1974 och 1980 ligger mycket nära varandra, sade Bertil Lindström. Detta gäller bl a efterfrågans utveckling. Som framgår av tabell 1, där IUI:s SIND:s och Långtidsutredningens (LU:s) bedömningar har sammanställts uppger skillnaden mellan IUI:s och SIND:s bedömningar för år 1980 som högst till ca 3 proc. Däremot avviker LU:s bedömningar påtagligt från de förstnämnda.

IUI:s långtidsbedömning för hela den svenska ekonomins utveckling mellan 1974 och 1980 är uppbyggd kring två alternativ. I det ena växer privat konsumtion förhållandevis snabbt. I det andra, däremot tar den offentliga sektorn större delen av tillväxtutrymmet i anspråk. I det alternativ, då den privata

konsumtionen får växa snabbt ökar också industriproduktionen förhållandevis snabbt, eftersom privat konsumtion består av industrivaror i högre grad än offentlig verksamhet. Därför kallas detta alternativ det industriexpansiva alternativet eller I-alternativet. Det andra alternativet kallas det offentligexpansiva alternativet eller O-alternativet.

I stort sett kan man säga att IUI:s I-alternativ motsvarar LU:s alternativ I under det att IUI:s O-alternativ motsvarar LU:s alternativ II.

Trycksaker

I såväl IUI:s som LU:s kalkyler ökar användningen av trycksaker snabbare, när den privata konsumtionen ökar snabbt än när det istället är den offentliga verksamheten som ökar snabbt. I båda fallen är skillnaden för grafisk industri emellertid mindre än för industribranscherna i allmänhet. Detta kan förklaras med att produkter från den grafiska industrin används i rätt stor omfattning även inom den offentliga sektorn.

Den stora skillnaden mellan IUI:s och LU:s prognoser för grafisk industri beror antagligen på att IUI räknat med att den grafiska industrins leveranser till andra sektorer, kanske främst varuhandelssektorn, ökar snabbare än enligt LU:s kalkyler.

Alla de bedömningar för den grafiska industrins utveckling som presenteras i tabell 1 har i högre eller lägre grad påverkats av Grafiska Kommitténs prognoser år 1974. Jag skall därför nu övergå till att presentera dessa prognoser och i någon mån jämföra dem med den utveckling som nu går att utläsa med hjälp av tillgängligt statistiskt material.

Utvecklingen

I diagram 1 visas förbrukningen av trycksaker totalt 1963-1973. Grafiska Kommitténs prognoser (högalternativ respektive lågalternativ) för utvecklingen från 1970 till 1980 har också ritats in i diagrammet liksom en förlängning av den trend som kunde observeras för utvecklingen mellan 1963 och 1970.

Trots att Grafiska Kommitténs högalternativ (och i än högre grad lågalternativ) innebar att efterfrågan på trycksaker skulle komma att öka långsammare än enligt den tidigare trenden har till och med lågalternativet överskattat utvecklingen under hittillsvarande del av 1970-talet.

En stor del av förklaringen är att priserna på trycksaker har fortsatt att stiga snabbare än priserna i allmänhet. Relativpriserna på trycksaker har alltså fortsatt att stiga i motsats till vad Grafiska Kommittén förutsatte när prognoserna gjordes. Fram till och med 1973 steg också bruttonationalprodukten, den privata konsumtionen etc i långsammare takt än vad Grafiska Kommittén förutsatte.

I diagram 2 visas konsumtionen av böcker 1963-1973 och därjämte utvecklingen från 1970 och 1980 enligt Grafiska Kommitténs prognoser samt med förlängning av den trend, som kunde observeras för utvecklingen mellan 1963 och 1970.

I detta fall har i verkligheten fram till och med 1973 den tidigare trenden brutits på ett avsevärt mer markant sätt än vad som förutsades i prognoserna. Åren 1971, 1972 och 1973 minskade konsumtionen i förhållande till respektive föregående år.

Prognoserna för förbrukning av böcker har erhållits som summor av prognoser för tre grupper av böcker, nämligen sk konsumentböcker, offentligt tryck och tryckta Väromedel. I alla tre fallen råkades med att tidigare observerade trender skulle brytas nedåt.

Köpen av konsumentböcker påverkas, enligt de beräkningar som låg till grund för prognosen, starkt av dels utrymmet för privat konsumtion dels relativpriset för konsumentböcker, dvs för skillnad mellan bokpris och priserna för konsumentvaror i allmänhet. Vid oförändrat relativpris ökar köpen av konsumentböcker i snabbare procentuell takt än den privata konsumtionen. En relativprishöjning håller å andra sidan köpen starkt tillbaka. Varje procent

Tabell 1

IUI:s SIND:s och LU:s bedömningar av efterfrågan på grafiska produkter år 1980

	Ökning mellan 1974 och 1980		Volym 1980
	%	%	% av IUI:s O-alternativ
IUI:s (I-alternativ)	2,7	17	101
IUI:s (O-alternativ)	2,5	16	100
SIND:s bedömning	2,2	14	98
LU:s alternativ I)	0,9	5	91
LU:s alternativ II)	0,6	4	89

1) Sakvaror i fasta priser
2) Sakvaror oom förädlingsvärde i fasta priser
3) Överskatt av IUI från 1975 (normalår) - 1980 år 1974 - 1980.

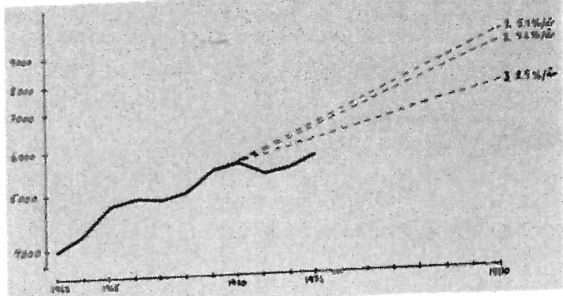

DIAGRAM 1. Konsumtionen av trycksaker i Sverige. 1. Trend 1963-1970. 2. Grafiska Kommitteens högalternativ. 3. Grafiska Kommitteens lågalternativ.

höjning av relativt priset medför att köpen blir ca 2,5 procent mindre än de annars skulle ha varit.

Grafiska Kommitteens räknade i sina prognoser med att relativt priset på konsumentböcker skulle vara oförändrat under hela 1970-talet, dvs att bokpriserna skulle stiga i samma takt som konsumentprisindex. Att ett brott nedåt av trenden ändå förutsades berodde på att en långsammare ökning av den privata konsumtionen än under perioden 1963-1970 förutsades.

Läromedel

Köpen av tryckta läromedel ökade starkt under perioden 1963-1970. De reala utgifterna per elev ökade med 5,7 procent per år under denna period. Kommitteens räknade emellertid med att utgifterna i fasta priser under 1970-talet skulle öka endast i takt med antalet elever i grundskolan och gymnasieskolan.

På basis av uppgifter från förlagshåll har jag räknat ut att volymen i Sverige sålda tryckta läromedel år 1975 var ca 15 procent mindre än år 1970. Det ser alltså ut som om köpen av tryckta läromedel har överskattats i Grafiska Kommitteens prognos trots att denna innebär ett kraftigt brott i förhållande till den tidigare trenden.

Även beträffande utvecklingen av reklamtryck plus tidningsannonser räknade Grafiska Kommitteens med ett brott nedåt av trenden från perioden 1963-1970, främst beroende på att verksamhetsvolymen hos reklamkopande näringar - främst handeln - väntades öka i långsammare takt under 1970-talet än under perioden 1963-1970. Det gick att finna en hyggelig teori för hur köpen av summan av reklamtryck och tidningsannonser utvecklades. Däremot var det svårt att förklara hur köpen av de enskilda delarna utvecklades. Just vid detta tillfälle är detta särskilt otillfredsställande, eftersom jag inte har kunnat ta fram några siffror om annonsvolymens utveckling under åren 1972 och 1973. Under åren 1971-73 låg utvecklingen

av reklamtrycksvolymen under den trend som man kan dra ut från perioden 1963-1970 och detta är åtminstone ett svagt belägg för att det kunde vara motiverat att räkna med att trenden för reklam via trycksaker totalt skulle brytas nedåt.

Det lyckades inte att finna en teori som förklarade utvecklingen 1963-1970 för utvecklingen för kontorstryck, dvs blanketter, fakturor, hälkort och kontorsböcker etc. Grafiska Kommitteens stannade därför i detta fall för att lägga sitt högalternativ något ovanför och sitt lågalternativ något nedanför den gamla trenden.

Emellertid ligger utvecklingen 1971-1973 på ett märkligt sätt under den från perioden 1963-1970 förlängda trenden. Att lägga sig omkring en gammal trend tycks alltså inte ha varit någon lyckad metod. Detta gäller såväl kontorstryck, för vilken grupp detta gjordes som för övriga grupper, för vilka metoden utvecklades med resultatet att prognoserna hittills har kommit närmare den faktiska utvecklingen än de skulle ha gjort om förlängning av trender hade tillämpats.

Uppföljning

IUI planerar att i samarbete med Grafiska Industriförbundet följa upp det arbete som institutet utförde för Grafiska Kommitteens räkning. Det kan vara spännande att undersöka hur bra utvecklingen till och med 1973 förklaras

av av samband som användes i betänkandet. Det kan tänkas att de samband som framträder till stor del beror på att relativt priser, privat konsumtion och allmän aktivitetsnivå har utvecklats på ett annat sätt än vad Grafiska Kommitteens förutsatte i betänkandet. Många kanske säger att det inte spelar så stor roll om en prognos inte slår in beroende på att felaktiga samband används eller beroende på att man gör felaktiga prognoser för de storheter som bestämmer utvecklingen för det som man vill förutsäga. I en mening har de rätt. När det redan har gått galet kan det vara en ringa brist att detta beror på att man har haft otur snarare än varit oskicklig. När det gäller att dra slutsatser för framtiden har man emellertid mera undangjort om man tycker sig ha funnit att sambanden har varit riktiga än om man inte tycker sig kunna lita på dessa.

De uppgifter som nu finns för åren 1972 och 1973 utöver de uppgifter som tidigare fanns för åren 1963-1973 gör det möjligt att skatta om de samband som användes av Grafiska Kommitteens. De nya sambanden kan jämföras med de gamla. Eftersom observationen för 11 år bör ge säkrare skattningar än observationer för 9 år har man anledning att tro mer på de senare i den mån avvikelsen är stora.

Med hjälp av de nya samband som skattas samt prognoser över bruttointernalprodukt, privat konsumtion, antalet elever i grundskolan och gymnasieskolan, befolkning, produktionsvolym inom varuhandelssektor, försäkningspremier etc. tiden samt relativt priser för tryckta saker kommer vi sedan att förutlåga köpen av olika grupper av tryckta saker år 1985. Även på denna sikt torde det röka med att köpen i Sverige förutlågas. Såväl export som import har så blygsamt omfattning att en sådan prognos är praktiskt taget identisk med en prognos över de svenska grafiska företagens samlade försäljning.

DIAGRAM 2. Konsumtionen av böcker i Sverige. 1. Trend 1963-1970 justerad för utvecklingen 1964-1965. 2. Grafiska Kommitteens högalternativ. 3. Grafiska Kommitteens lågalternativ.

